

Samlaren

Tidskrift för

svensk litteraturvetenskaplig forskning

Årgång 126 2005

I distribution:

Swedish Science Press

Svenska Litteratursällskapet

REDAKTIONSKOMMITTÉ:

Göteborg: Stina Hansson, Lisbeth Larsson

Lund: Erik Hedling, Eva Hættner Aurelius, Per Rydén

Stockholm: Anders Cullhed, Anders Olsson, Boel Westin

Uppsala: Bengt Landgren, Torsten Pettersson, Johan Svedjedal

Redaktörer: Anna Williams (uppsatser) och Petra Söderlund (recensioner)

Inlagans typografi: Anders Svedin

Utgiven med stöd av

Vetenskapsrådet

Bidrag till *Samlaren* insändes till Litteraturvetenskapliga institutionen, Box 632, 751 26 Uppsala. Uppsatserna granskas av externa referenter. Ej beställda bidrag skall inlämnas i form av utskrift och efter antagning även digitalt i ordbehandlingsprogrammet Word. Sista inlämningsdatum för uppsatser till nästa årgång av *Samlaren* är 1 juni 2006 och för recensioner 1 september 2006.

Uppsatsförfattarna erhåller särtryck i pappersform samt ett digitalt underlag för särtryck. Det består av uppsatsen i form av en pdf-fil, lagrad på en diskett.

Abstracts har språkgranskats av Sharon Rider.

Svenska Litteratursällskapet tackar de personer som under det senaste året ställt sig till förfogande som bedömare av inkomna manuskript.

Svenska Litteratursällskapet Pg: 5367–8.

Svenska Litteratursällskapetets hemsida kan nås via adressen www.littvet.uu.se.

ISBN 91-87666-23-5

ISSN 0348-6133

Printed in Sweden by

Elanders Gotab, Stockholm 2005

i viss mån till denna uppfattning när han vid flera tillfällen konstaterar att moderns makt i hemmet har förstärkts i samma takt som den patriarkala strukturen i samhället har vittrat sönder. Men om det verkligen förhåller sig så, måste man väl undra om inte modersproblematiken lika gärna skulle kunna betraktas som en fadersproblematik.

Förmodligen är det lönlöst att spekulera över vems felet egentligen är i Noréns familjedramer. Kanske ligger Noréns obestridliga storhet som diktare precis i hans förmåga att gestalta ett ondskefullt spel där vi alla, kvinnor som män, föräldrar som barn, på en gång utgör varandras bödler och varandras offer. Vad som främst förtjänar beröm i Apelkvist avhandling är att han genom en rad engagerade närläsningar har klarlagt några av de viktigaste mekanismerna i detta spel och försökt formulera en underliggande regel. Trots att han enligt min åsikt inte har lyckats med det sista är hans avhandling värdefull både som en introduktion till Noréns åttioalsdramatik och som ett bidrag till den aktuella samhällsdebatten.

Rikard Schönström

Mattias Pirholt, *Ett språk, ett spår. En studie i Birgitta Trotzigs författarskap*. Brutus Östlings Bokförlag Symposion. Stockholm/Stehag 2005.

Mattias Pirholts avhandling *Ett språk, ett spår. En studie i Birgitta Trotzigs författarskap* är, som det står på bokens baksidestext, ”den första monografin över Trotzigs samlade verk”. Pirholt har valt att läsa detta verk tematiskt och den teoretiska grundvalen för han studie är den fenomenologiska hermeneutiken. Pirholt uppfattar följaktligen Trotzigs texter som en koherent och odelad helhet, som ett enda verk, en imaginär värld där uttolkaren kan vandra relativt obehindrad av kronologi och genremässiga skillnader för att söka efter dess bärande tematiska grundstruktur.

Definierat utifrån det fenomenologiska perspektiv Pirholt gör till sitt kan ett tema inte reduceras till verkets idémässiga innehåll. Ett tema förstås här som ett intentionalt uttryck för en imaginär värld och kan inte skiljas från den ”formuleringsakt som ger den dess litterära och språkliga form” (s. 15). Pirholt vill alltså följa verkets intentionalitet, som han framförallt urskiljer i dess bildspråk, vilket väl låter sig göras då Trotzig är en författare som ”tänker i bilder”, eller som hon sä-

ger själv i en intervju, ”utgångspunkten är nästan alltid en bild” (Agneta Pleijel, ”Människan, skapelsen, skapandet. Ett samtal med Birgitta Trotzig”, *Ord och bild* 1982 nr 1, s. 14). Det är också till denna punkt, till den ursprungliga bild utifrån vilken verket kan förstås, som Pirholts tematiska analys siktar. Denna bild ska likväl inte uppfattas som något statiskt, utan som verkets produktiva centrum. Betoningen av temats produktivitet snarare än innehåll medför ett resonemang om den språkliga problematik som en analys av Trotzigs verk kan påvisa: å ena sidan hur hennes olika uttryck för ”språklig otillräcklighet” pekar på behovet av kommunikation, och å den andra hur denna vilja att nå verkligheten och den andre endast blir möjlig i en förvisning av verkligheten – i ett slags offer till språket om man så vill. Pirholt vill beakta denna grundmotsättning i Trotzigs verk, vilket återspeglas i en vilja att inkludera även den formella och estetiska dimensionen i den tematiska analysen.

Det går alltså att urskilja en initial dubbelhet i Pirholts förhållningssätt till sin teoretiska grundval, vilken återspeglar författarskapets egen dubbelhet, som kommer till uttryck när Pirholt formulerar avhandlingens utgångspunkt:

Erfarenheten av detta författarskap vilar på en inneboende spänning mellan å ena sidan någonting brutet, obestämt och oavslutat, och å den andra en helhet och ett bestämt syfte. Denna spänning mellan det bestämbara och det obestämbara är utgångspunkten för denna avhandling. (s. 11–12)

Avhandling är indelad i två övergripande delar, där den första, ”Tematiska strukturer”, utgör arbetets huvuddel, vilken också omfattar 170 sidor, att jämföra med den andra delens, ”Skriften och läsaren”, 68 sidor. Den första delen, kapitlen I–IV, utgörs av den tematiska analysen av verkets imaginära värld. I det första kapitlet fokuserar Pirholt på det han kallar verkets jag, eller med en fenomenologisk term, dess noetiska pol. I det andra står verkets gestaltade värld i centrum, eller med den motsvarande fenomenologiska termen, dess noematiska pol. I det tredje undersöker Pirholt tidens funktion i verket. Denna första del avslutas med en närmare läsning av romanen *Sjukdomen* (1972), med vilken Pirholt vill exemplifiera och fördjupa den tidigare tematiska analysen samt försöka belysa denna enskilda texts särart. I femte kapitlet ”Skriftspår”, i den andra

delen, diskuterar Pirholt frågor om skrift, genre och intertextualitet i Trotzigs verk för att ytterligare fördjupa den tematiska analysen. Framför allt vill han här visa hur verkets kommunikation kan förstås i relation till verkets meningsproduktion. Pirholt undersöker därför det han kallar Trotzigs skriftliga praktik, vilken han definierar som ”den konkreta realiseringen av tematiken” (s. 221). Avhandlingen inleds med en drygt tjugo sidor lång genomgång av den fenomenologiska hermeneutiken och dess filosofiska premisser. Avsnittet är förtjänstfullt och vittnar om en pedagogisk förmåga att greppa komplicerade filosofiska tankegångar och visa på deras omsättning i den tolkningstradition som fått namnet tematisk kritik, företrädd av litteraturforskare som George Poulet, Jean-Pierre Richard och Jean Starobinski.

Pirholts utgångspunkt är således fenomenologisk, men genomgående i avhandlingen förs en diskussion om den poststrukturalistiska kritiken av den tematiska kritiken. Det gäller framför allt frågan om verkets formella aspekter samt det teleologiska projektet, det vill säga den tematiska kritikens sökande efter en fullständig förståelse av verket. Pirholts betoning i inledningen av spänningen i Trotzigs författarskap ”mellan det bestämbara och det obestämbara” vittnar ju också om en vilja att modifiera den totaliserande tendensen.

I presentationen av den tidigare forskningen kommer denna dubbelhet av bestämbarhet och obestämbarhet igen, men i polariserad form. Pirholt hävdar nämligen att man kan se en tendens i receptionen av Trotzigt att endast beakta den ena sidan av verkets dubbelhet. Han urskiljer två huvudsakliga hållningar inom den tidigare forskningen. Å ena sidan finns det, hävdar han, en ”harmonierande tolkningstradition”, och å den andra ”en splittrande, textanalytisk tradition” (s. 36).

Jag tycker dock att denna polarisering ger en något missvisande bild av den tidigare forskningen. Så uppfattar jag exempelvis Mona Vincent, som Pirholt betraktar som en splittrande tolkare – hon skulle ”konsekvent utvecklat detta förhållningssätt (s. 37) – som en av de första att framhålla spänningen i författarskapet. Däremot är det inte helt uppenbart att den feministiska Trotzigt-forskningen kan sägas företräda ”den splittrande tolkningslinjen”, vilket Pirholt hävdar. Ebba Witt-Brattström menar exempelvis i sin analys av romanen *Sjukdomen* att det finns en ”motdiskurs” som ger röst åt ”kvinnokönet” i

en annars helt destruktiv värld: ”I *Sjukdomen* får motdiskursen sista ordet”, säger hon (”Modersabjekt och apokalyps – Birgitta Trotzigt”, *Ur könets mörker. Litteraturanalyser*, Stockholm 1993, s. 105). Ett konstaterande som knappast kan uppfattas som splittrande.

I denna i övrigt heltäckande forskningsöversikt diskuteras inte heller Ivar Arminis och Christer Ekholms essä ”Trotzig humor. Essä om Sjukdomen” (*BLM* nr 4 1998, s. 58–63). Den nämns endast längre fram i en not, och beskrivs då som ”en fantasifull, men tyvärr ibland något överdriven tolkning” (not 97, s. 326). Det är möjligt att Pirholt har rätt i omdömet av denna provokativt skrivna essä. Likväl hade det varit värt att diskutera dess huvudargument, nämligen att det distanserade och ofta mycket ironiska berättarperspektiv som karakteriserar Trotzigs längre texter, inte tillräckligt uppmärksammats av den tidigare forskningen.

Pirholt söker likväl integrera den formella aspekten – dit ironin ju hör – i sin analys, även om hanteringen av de termer han använder för detta syfte vittnar om att det fenomenologiska perspektivet förblir rätt intakt. Pirholt lånar exempelvis termen ”spår” från Derrida, men söker samtidigt distansera sig från dekonstruktionen genom att betona spårets materialitet och kroppslighet. Med stöd av framför allt Walter Benjamin vill Pirholt betrakta spåret som ”en närvaro, som ger det frånvarande och förlutna ett vara”, och han inskräper att hans ”tolkning av spårets ontologi är [...] motsatt Derridas, som tvärtom menar att spåret (trace) markerar en frånvaro (’ursprungets försvinnande’)” (s. 96). Går man till *De la grammatologie* (1974), som är referensen här (not 92, s. 325), skriver Derrida: ”Spåret är inte enbart ursprungets försvinnande, det innebär [...] att ursprunget inte ens försvunnit, att det endast konstituerats i efterhand genom ett icke-ursprung, spåret, som på så vis blir ursprungets ursprung.” (*De la grammatologie*, Paris 1967, s. 90.) Derridas definition av spåret är alltså lite mer sofistikerad än vad Pirholt gör gällande, och rör snarare den epistemologiska frågan om ursprunget (vad man kan veta om det) än frånvaron som sådan.

En liknande skevhet i förhållandet till den poststrukturalistiska kritiken återfinns i Pirholts bruk av termerna skrift och text. I inledningen vill han markera ett avstånd till det poststrukturalistiska textbegreppet som betecknar ”en *irreducibel* pluralitet” för att låna den formulering av

Roland Barthes, som Pirholt själv citerar (not 3, s. 301). Själv vill han förstå termen text som ”en abstrakt representation i form av tecken”, och väljer istället att tala om ”skriften”, ett begrepp som ju också används flitigt av poststrukturalistiska tänkare som Blanchot och Derrida. Skriften definieras likväl av Pirholt som den punkt där verket ”kommer i förbindelse med läsaren”, den nivå där ”verkets förmåga att kommunicera” kan undersökas. (s. 12). Den användningen av skriftbegreppet skiljer sig alltså i grunden från det poststrukturalistiska, som betonar ”det betecknandes ständiga uppskjutande” för att låna ytterligare en formulering av Barthes (från citatet i not 3 på s. 301). Vad man kan fråga sig här är vad verkets obestämbarhet får för plats i en definition av skriften som kommunikationens utgångspunkt.

Pirholts vilja att föra över den poststrukturalistiska teorin om skriften till den fenomenologiska hermeneutiken tenderar att lämna kvar dess kritiska funktion. Den strukturalistiska och poststrukturalistiska fokuseringen av texten och skriften uppstod ju som en reaktion mot de filosofiska premisserna i den tematiska kritiken, vilka i Pirholts analys förblir mer eller mindre orubade. Det visar sig framför allt i avhandlingens andra del där Pirholt diskuterar Trotzigs skriftliga praktik.

Pirholt markerar där ytterligare sin distans till det poststrukturalistiska skriftbegreppet, eftersom det, enligt honom, i allt för hög grad skulle betona frånvaro av subjekt och mening. Han refererar till Kristevas teori om den litterära textens meningsproduktion från slutet av 60-talet och hävdar att hennes syn på denna produktivitet ”inte förutsätter ett talande subjekt, vars närvaro skulle utgöra en garant för mening” (s. 223). Men så vitt jag vet är subjektet ett fundament i Kristevas poststrukturalistiska definition av en text. Vad hon kritiserar med sin teori är istället den fenomenologiska uppfattningen om ett enhetligt transcendentalt subjekt. I den essä av Kristeva, som Pirholt utgår från talar hon exempelvis om subjektets *decentering* i texten (*Semeiotike*, Paris 1969, s. 15–16). Kristeva utför således inte en ”avssubjektivering” av texten, som Pirholt hävdar, utan betonar dess dubbelhet ”mellan ett subjekt och ett icke-subjekt, vilket utgör det poetiska språket” (Ibid., s. 275) En formulering som faktiskt erinrar om Pirholts fenomenologiska syn på det litterära språket som en ”dialektik mellan individens vilja att uttrycka och språkets systemkaraktär” (s. 225).

Istället för att integrera den poststrukturalistiska kritiken av den fenomenologiska hermeneutiken i sin analys garderar sig Pirholt för den. Det innebär inte bara att den lovvärda utgångspunkten – att beakta verkets spänning ”mellan det bestämbara och det obestämbara” – tenderar att släpas över till förmån för verkets bestämbarhet, vilken jag skall återkomma till. Pirholts stundtals missvisande bild av den poststrukturalistiska teorin leder även till den lätt absurda slutsatsen att ”ett poststrukturalistiskt perspektiv riskerar [...] att tömma Trotzigs verk på mening” (s. 224).

Jag vill alltså hävda att Pirholt missat poängen med den poststrukturalistiska kritiken av den fenomenologiska hermeneutiken. ”Att totalisera en text eller ett verk innebär att man våldför sig på textens eller verkets mångtydighet”, skriver han (s. 30). Och det låter ju som Derrida, men textens ”mångtydighet” har aldrig förhindrat en teleologisk syn på verkets mening, det vill säga föreställningen att man genom mångtydigheterna kan komma fram till den *ursprungliga* bild som möjliggör en *fullständig* förståelse av verket. Det är också därför Derrida väljer att tala om textens meningsspredning (*dissémination*) och inte dess mångtydighet (*polysémie*) Låt oss se vad denna föreställning får för konsekvenser i den konkreta tolkningen av Trotzigs verk.

Pirholts inriktning på ”den meningsgivande, intentionala strukturen” i verket ”snarare än på berättartekniska detaljer” (s. 206) gör att två viktiga särdrag i Trotzigs texter, den ironiska berättarrösten och den realistiska och samhällskritiska aspekten närmast helt försvinner ur analysen.

För att ta läsningen av *Sjukdomen* som exempel. Där framhäver Pirholt den döda eller kvarlämnade kroppens centrala betydelse. När det gäller Albin, fadern i berättelsen, skulle hans frihetslängtan initieras av anblicken av den döda moderns kropp, vilken skulle ”framstå som en styggelse för den unge frihetstörstande mannen, som i och med moderns död kan kapa alla atavistiska band bakåt – det symbiotiska förhållandet med modern” (s. 209). Men är det överhuvudtaget den problematiken Trotzig gestaltar i denna berättelse? Vad gäller Albin kan man i *Sjukdomen* läsa: ”ibland när han var liten hade han undrat om hon egentligen kom ihåg vad just han hette, han var en av de där i mitten som skuffades uppåt med den äldste eller neråt med den yngste men liksom inte hade någon egen plats eller eget namn.” (*Sjukdomen*, Stockholm 1972, s. 35). Detta

är väl snarare en beskrivning av verkligheten för ett barn i en arbetarfamilj i början av seklet där det knappast fanns tid och rum för symbiotiska förhållanden. Trotzig realistiska skildring av modernitetens processen i *Sjukdomen* betraktar Pirholt utan vidare som "den fond mot vilken berättelsen utspelas" (s. 216), vilket inte bara är ett ringaktande av författarens realistiska berättarkonst utan även en reduktion av den samhällskritiska potentialen i hennes verk.

I sin strävan att frilägga "den meningsgivande, intentionala strukturen" i verket tvingas Pirholt även reducera dess ironiska drag. Jag tänker framför allt på den säregna berättarrösten i *Sjukdomen*, och saknar en analys av den drastiska och betydelsemättade scen där den centrala gestalten i berättelsen, Elje, möter en prostituerad, vilken fått flera forskare att försöka komma tillrätta med Trotzigs säregna humor. Men jag tycker inte heller att Pirholt gör det ironiska draget rättvisa i avhandlingens andra del, där han säger sig vilja uppmärksamma den skriftliga praktikens betydelse. Pirholt hävdar där att Trotzigs återgivande av tal-språkliga passager eller indirekt anföring, som färgats av personernas tal skapar "en känsla av närhet" (s. 259). Men när hon återger Eljes skånska dialekt eller framställer hans tankar – är effekten knappast närhet. Det rör sig tvärtom om ett distanserande drag som – inte utan humor – framhäver tragiken i en människas psykiska sammanbrott inom en specifik maktordning.

Pirholt har alltså valt att följa ett spår i Trotzigs verk, vilket genom den tematiska analysen av verkets imaginära värld leder fram till *en* bild – den döda kroppens emblem. Pirholt vill göra gällande att bilden av den döda kroppen är den punkt där skriften "blir meningsfull i den förmedlande relationen mellan författaren och mottagaren" (s. 278). För att förtydliga sitt antagande om att den döda kroppen är verkets meningsproducerande centrum använder han termen allegori. Pirholt väljer att utgå från Walter Benjamins analys av det tyska barockdramat, vilken används i polemik mot den förståelse av termen som man finner hos Paul de Man. Den senare skulle, enligt Pirholt, göra "temporaliteten till den i tecknet verksamma kategori som upphäver mening" (s. 279). Men man kan fråga sig om inte Paul de Mans betoning av icke-identiteten och distansen till ursprunget i det allegoriska språket hade gjort Trotzigs texter större rättvisa, åtminstone inspirerat till en mindre entydig tolkning av den

saga Pirholt avslutar sin avhandling med. Den läsning han nu gör av portalberättelsen "Smeden" ur *Dubbelheten* (1998) framstår i mina ögon som en högst konventionell allegorisk tolkning som går ut på att slå fast textens "nyckelberättelse" (s. 283): "Smeden [...] är en allegori över Kristus" (s. 281). Pirholt skriver rentav att man inte behöver "ta den språkfilosofiska spekulatjonen så långt när man diskuterar Trotzigs allegoriska sagokonst" (s. 280) Författarens drift med det traditionella allegoriska modus som sagan och legenden erbjuder, hennes ironiska grepp, som torde göra varje referens till en "nyckelberättelse" tve tydlig, har alltså ingen plats i Pirholts analys. Strävan att knyta texten till en nyckelberättelse innebär inte bara en reduktion av textens mångtydighet, den leder till felläsningar. Pirholt refererar till en scen i *Dykungens dotter* (1985) för att visa hur "den försvunna fadern, dykungen, blir en allegorisk parallell till Kristi lik" (s. 284–285). Men den man flickan ser i en grotta på kyrkogården är inte död: "Han krafades med naglarna i dy. Han rörde armarna som om han sprängde kedjor. Han stönade, han kunde inte bindas [...] Han skrek på hjälp, samtidigt slog han ner den som hjälpte." (*Dykungens dotter*, s. 168) I sin iver att framhäva den döda kroppens emblem i texten försvinner således den levande kroppen. Ja, om Kristi döda kropp är författarskapets emblem var tar då den levande, i synnerhet den havande och födande kroppen vägen? Också det ett genomgående tema i verket, som diskuterats inte minst av den feministiska forskningen. Eva Adolfsson talar rentav om Trotzigs författarskap som en "havandeskapets diskurs". (Eva Adolfsson, "Finns det en kvinnlig text? Anteckningar kring Barthes, Trotzig, Bachtin," *Läsebok*, red. Carina Lidström, Stockholm/ Stehag 1993, s. 223.) Och kanske beror dessa två diametralt motsatta beskrivningar av författarskapets grundstruktur inte enbart på dess inneböende dubbelhet utan till syvende och sist på var man förlägger den litterära textens befriande eller meningsalstrande potential – hos författaren, i texten eller hos läsaren. I Pirholts avhandling får den sistnämnde närmast rangen av Gud som kan återge textens döda kropp livet. En stor uppgift, som vittnar om "den fenomenologiska lycksaligheten" för att låna en term av Julia Kristeva (*Le temps sensible. Proust et l'expérience littéraire*, Paris 1994, s. 305). Och de fenomenologiska premisserna lämnar egentligen aldrig Pirholt trots medvetenheten om den poststrukturalistiska kritiken.

Paradoxalt nog är detta tydligast i avhandlingens andra del, där skriftens praktik står i centrum.

Det spår Pirholt följt genom verkets imaginära värld framträder där således som den döda kroppens emblem vars funktion uppfattas dels i termer av ett *ursprung*: ”Den enhetliga meningen och den ursprungliga utsägelsens intentionalitet uppträder i form av spår i skriften” (s. 264), dels i *eskatologiska* termer. Skriften bär, skriver Pirholt, spår ”av en mening som får sin fulla innebörd i en framtida tidpunkt, hos läsaren”. (s. 236) Längre fram hävdar han mer explicit, att Trotzig för ”in ett eskatologiskt perspektiv, som pekar mot läsarens uppgift av återupplevande eller återupplivande” (s. 252). På så sätt kommer Pirholts analys att tryggt vila på den fenomenologiska hermeneutikens teleologiska fundament: föreställning om en verkets ursprungliga och enhetliga mening, vilken skulle återfå ”sin fulla innebörd” i tolkningen. Problemet är att den föreställningen troligen inte är baserad på det modernistiska verkets erfarenhet, utan på den fenomenologiska tolkarens begär.

Carin Franzén

Magnus Nilsson, *Mångtydigheternas klarhet. Om ironier hos Torgny Lindgren från Skolbagateller till Hummelhonung*. Växjö University Press. Växjö 2004.

Magnus Nilsson inleder sin avhandling *Mångtydigheternas klarhet. Om ironier hos Torgny Lindgren från Skolbagateller till Hummelhonung* med ett citat från ett underfundigt tal om ironin som Torgny Lindgren själv höll för drygt tjugo år sedan: ”Ironin är konsten att säga det ena och mena det andra. Och att säga det därför att det verkligen förhåller sig så, både på det ena och på det andra sättet, samtidigt och överallt.”

Nilsson väljer att läsa Lindgren ad notam, inte ironiskt, och knyter därför an till samma citat och samma kontext när han rundar av sin studie. Lindgrens ironier, skriver Nilsson på avhandlingens sista sida, grundar sig på en ”djupt känd övertygelse om att en ironisk och mångtydig värld kräver en ironisk och mångtydig form”. Undersökningen har därför, menar han, kunnat bekräfta att Lindgren med sina ironier vill gestalta att ”det faktiskt inte är på det ena eller andra sättet, utan att det verkligen förhåller sig på alla sätt, samtidigt och överallt” (261).

Avhandlingsförfattaren väljer att avbryta det inledande citatet strax innan det börjar bli riktigt intressant. När Lindgren vill förklara vad ironi är fortsätter han nämligen med en allusion på Paulus högstämnda lovsång till kärleken i det första brevet till korintierna: ”Ironin skickar sig inte ohöviskt, den söker inte sitt”, skriver Lindgren. ”Den förtörnas inte, den hyser inte agg för en oförrätts skull. Den gläder sig inte över orättfärdigheten, men har sin glädje i sanningen, eller åtminstone i halvsanningen.” Att Lindgren nu, genom allusionen på Paulus, själv kommunicerar ironiskt behöver vi väl inte betvivla. Han demonstrerar här sitt kanske främsta verknytningsmedel som ironiker: det som ställer ett språk mot ett annat och som räknar med att läsaren skall behärska båda men undra om språken och texterna är förenliga. Genom ett ironiskt intertextuellt spel ger Lindgren både här och i sitt övriga författarskap uttryck för den mänskliga tillvarons grundläggande osäkerhet och ”dubbelhet”, en osäkerhet som alltså etableras i själva kommunikationshandlingen, i författarens tilltal och i läsarens tolkningsförsök.

Samtidigt som Lindgrens allusioner på den paulinska lovsången kanske är tänkta som en humoristisk lek, är det uppenbart att författaren tar ironin på stort allvar. Kanske på så stort allvar att han faktiskt menar precis det han säger och att varken den mänskliga kärleken eller den gudomliga är sådan som Paulus beskriver den utan snarast motsatsen. Eller, eftersom den paulinska intertexten ju kan avlyssnas under hela yttrandet, att mänsklig kärlek *både* liknar *och* är helt väsensskild från den gudomliga kärleken, den som i bibeltexten kallas agape.

Skapar då inte den ironiska bibelallusionen en osäkerhet hos oss om inte Lindgrens inledande karakteristik av ironin, också den, skall uppfattas ironiskt? Svaret på den frågan är inte given, men visst är det en aning riskfyllt att både inleda och avsluta en avhandlingstext med en ironikers röst, och onekligen utsätter sig Nilsson för risken att det löfte som impliceras i avhandlingens titel – det som ställer i utsikt att ”mångtydigheterna” i Lindgrens författarskap till slut skall bringas till ”klarhet” – även det kommer att uppfattas ironiskt av läsaren.

Nilsson hävdar visserligen att han är intresserad av en författares intentioner, men han ser inte ironi främst som en kommunikationshandling. Snarare vill han se ironin som en ”sammanhållande faktor” i ett ”splittrat författarskap”: ett